

Organizētā sporta kustības vēsture Rīgā: Baltijas Olimpiskās komitejas darbība un Otrās Viskrievijas olimpiādes norise (1911–1915)¹

History of Organised Sports Movement in Riga: Activities of Baltic Olympic Committee and Second All-Russia Olympics (1911–1915)

Guntis Vāveris, *Mg. hist.*

Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīva

Fondu analītikas un uzziņu sistēmas nodaļas galvenais arhivists

Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes doktors

Latvijas Valsts vēstures arhīvs

Slokas iela 16, Rīga, LV-1067

E-pasts: guntis.vaveris@arhivi.gov.lv

Raksts sniedz ieskatu Latvijas sporta vēstures mazāk zināmajās lappusēs, tajā raksturota organizētā sporta attīstība Rīgā līdz Pirmajam pasaules karam un atklāta mūsdienās tikpat kā aizmirstās Baltijas Olimpiskās komitejas darbība un Otrās Viskrievijas olimpiādes norise 1914. gada jūlijā. Komitejas izveide un olimpiādes norise ārpus sportiskām ambīcijām ļauj izvērtēt sportu kā modernajam laikmetam raksturīgu, iepriekš nebijušu parādību pilsētas vidē, palīdzot labāk izprast 20. gadsimta sākuma sabiedrību un tās attiecības ar sportu. Tāpat rakstā ieskicētas konkrētās tēmas izpētes perspektīvas, kurām vēsturnieki līdz šim pievērsuši ļoti minimālu uzmanību.

Atslēgvārdi: sports, Rīga 20. gadsimta sākumā, Baltijas Olimpiskā komiteja, Otrā Viskrievijas olimpiāde, sportisti.

The article provides an insight into the less known aspects of Latvian sports history – the foundation and activities of Baltic Olympic Committee and Second All-Russia Olympics, held in Riga in July 1914. In this article, the author reviews foundation, operation of Baltic Olympic Committee and the Olympics held in Riga in the context of sport as a modern age phenomenon and a feature of the modern Riga in the early 20th century.

Keywords: sports, Riga in the early 20th century, Baltic Olympic Committee, Second All-Russia Olympics.

Tēmas izpēte historiogrāfijā

Olimpiskā gada laikā, kamēr liela daļa sabiedrības ik dienu seko Latvijas olimpiešu un paraolimpiešu startiem spēlēs Riodežaneiro, allaž daļa līdzjutēju ielūkojas Latvijas sporta vēstures lappusēs, meklējot un kontekstā ar tagadējo sportistu panākumiem komentējot pagātnes sasniegumus Latvijas sportā. Mūsdienu patērētājsabiedrībai tik ļoti raksturīgajā izklaides industrijā sports ir ieņēmis pastāvīgi klātesošu un nozīmīgu lomu, tādēļ uz aktuālo sporta norišu fona ir vērts atgādināt par zināmām un mazāk zināmām Latvijas sporta vēstures lappusēm.

Ši neapšaubāmi perspektīvā izpētes joma pārsteidzošā kārtā ir nonākusi sporta žurnālistu, olimpiskās kustības pētnieku un bijušo sportistu – vēstures entuziastu pārziņā, kuri publicējuši un turpina publicēt ne mazumu interesantu rakstu, brošūru un grāmatu (tiesa, dažādas kvalitātes). Turpretī akadēmisku pētījumu no profesionālu vēsturnieku puses Latvijas sporta vēstures tematikā joprojām trūkst. Kaut kādu iemeslu pēc sporta vēsture pagaidām palikusi ārpus akadēmisku pētījumu loka² – varbūt tādēļ, ka vēsturnieki ir aizņemti ar citu jautājumu izpēti, varbūt intereses trūkuma dēļ. Šādu situāciju daļēji noteikušas tradīcijas jomas izpētes historiogrāfijā – kopš 20. gadsimta 60.–70. gadiem latviešu trimdas sporta žurnālisti pirmie plašāk pievērsušies sporta vēsturei un netiešā polemikā ar kolēģiem Padomju Latvijā vēstures apcerējumos centušies skaidrot un iepazīstināt lasītājus ar sporta vēsturi.³

Līdz šim autori, kas rakstījuši par sporta vēsturi, publikācijās pievērsuši uzmanību sportistu panākumiem vai izcilām sporta personībām, plašāku laikmeta kontekstu allaž atstājot šo sportistu panākumu un rezultātu ēnā. Šajā rakstā mēģināts palūkoties uz sporta vēstures izpētes perspektīvām no vēsturnieka pozīcijām, pievēršot uzmanību organizētās sporta kustības fenomenam

plašākā kontekstā. Raksta mērķis ir, analizējot konkrētas organizācijas darbību un sporta sacensību norisi, izvērtēt sportu kā modernajam laikmetam raksturīgu, iepriekš nebijušu parādību pilsētas vidē, kas ļauj labāk izprast 20. gadsimta sākuma sabiedrību un tās attiecības ar sportu. Raksta hronoloģiskie ietvari izvēlēti, balstoties uz laiku, kad Rīgā norisinājās lielākās sporta sacensības līdz Pirmajam pasaules karam – Otrā Viskrievijas olimpiāde. Tās rīkošana bija uzticēta Baltijas Olimpiskajai komitejai (turpmāk – BOK) – organizācijai, kas pirmā spēra soļus olimpiskās kustības tradīciju iedzīvināšanā Latvijas teritorijā. Raksta autors ir centies ne vien raksturot BOK darbību un olimpiādes norisi, bet arī sporta kontekstā uzdot jautājumus, kas nav tieši saistīti ar sporta statistiku un uzvarētāju noteikšanu.

Raksta sagatavošanā izmantoti Latvijas Valsts vēstures arhīva avoti (3. un 1799. fonda materiāli). Diemžēl arhīvā esošo dokumentu klāsts ir trūcīgs, tie atrodas izklausīdus dažādās lietās un galvenokārt satur vien atsevišķas ziņas par BOK darbību 1914.–1915. gadā (BOK paziņojumi tās biedriem, sarakste ar Vidzemes guberņas kanceleju). Būtisku papildinājumu arhīva dokumentiem sniedz iespieddarbi (sporta kalendāri, statūti), kuri pieejami Latvijas Sporta muzeja grāmatu un citu izdevumu krātuvē. Vērtīgas ziņas atrodamas arī latviešu periodikas izdevumos, kuri regulāri publicēja rakstus par sporta dzīvi Rīgā (piem., “Dzimtenes Vēstnesis”). Rakstu autori visdrīzāk bijuši sporta biedrību pārstāvji (piem., Vladis Brauns ir sporta biedrības “Hērakls” (1907) biedra Voldemāra Cekula (1887–1941) pseidonīms), tādējādi viņi bija labi informēti par sporta dzīves norisēm Rīgā un citviet. Kopumā avoti sniedz priekšstatu par BOK darbību un jautājumiem, kas saistīti ar Otro Viskrievijas olimpiādi un tās norisi.

Kaut arī par BOK darbību un olimpiādes norisi rakstījuši gan latviešu, gan

ārzemju autori (galvenokārt krievu valodā), olimpiādes norise un BOK nozīme aplūkota garāmejojot, aprobežojoties vien ar fakta konstatāciju, ka šāda komiteja ir eksistējusi un sporta sacensības notikušas. Latvijas sporta vēstures historiogrāfijā izceļami daži darbi kā piemēri. Trimdas autoru Viļa Čikas (1913–1989) un Gunāra Gubiņa (1925–1987) 1970. gadā publicētā darba “Latvijas Sporta vēsture. 1918–1944” nosaukums jau vien, pēc autoru domām, norāda uz būtiskākajiem Latvijas sporta vēstures posmiem. Saprotamu iemeslu dēļ autori trimdā vairāk pievērsās Latvijas Republikas laika un Otrā pasaules kara laika okupācijas režīmu sporta dzīves notikumiem, atstājot t. s. cara laiku sporta mantojumu starpkaru perioda sporta dzīves un panākumu ēnā. Šo tradīciju zināmā mērā turpināja arī nākamais apjoma ziņā iespaidīgais pētījums Latvijas sporta vēsturē. 2003. gadā izdotajā autoru kolektīva darbā “Latvijas Olimpiskā vēsture” neliela uzmanība BOK darbībai pievērsta saistībā ar 1912. gada olimpiskajām spēlēm Stokholmā, jo šajās spēlēs pirmoreiz startēja sportisti no Baltijas. Otrās Viskrievijas olimpiādes norises kontekstā pāris teikumos raksturota sacensību organizēšana un programma.⁴ Plašākais apraksts latviešu valodā par olimpiādes norisi pagaidām publicēts 2015. gadā izdotajā autoru kolektīva darbā “Rīga sporto gadsimtu griežos”, kur Latvijas Sporta muzeja vadošā pētniece Rita Apine (1951) apraksta olimpiādes norisi un sportistu sasniegtos rezultātus.⁵ Savukārt tai pašā gadā izdotajā sporta statistiķa Andra Staģa (1941) darbā “Latvijas vieglatlētikas vēsture (1897–1944)” sniegta detalizētas tabulas par latviešu sportistu rezultātiem olimpiādē.⁶

Rakstā izmantotie krievu pētnieku darbi būtiski neatšķiras no latviešu veikuma, jo arī tajos mēģināts aplūkot BOK darbību un Otrās Viskrievijas olimpiādes norisi kā daļu no Krievijas sporta un olimpiskās

kustības vēstures 20. gadsimta sākumā, tomēr galvenokārt uzsverot vien sportistu sasniegtos rezultātus un sacensību norises apstākļus.

Sports un sportists kā modernas lielpilsētas fenomens: Rīgas piemērs

Sporta vide. Pirmās organizētas sporta dzīves aizsākumu vēsmas saistāmas ar Rīgu kā Krievijas mērogā nozīmīgu ostu, kur bez izejvielām un precēm no Lielbritānijas, Vācijas un Zviedrijas pilsētā ienāca idejas un impulsi sporta dzīves attīstībai.⁷ Sākotnēji kā daļa no elitārās kultūras Rīgā un citās Baltijas pilsētās (piem., Jelgavā) sports ienāca “no augšas” – to popularizēja turīgāko un izglītotāko sabiedrības slāņu pilsoņi (gan vācbaltieši, gan latvieši), kuriem tas bija kļuvis par būtisku un pastāvīgu dzīvesveida nodarbi ikdienā un daļu no pašdisciplīnas izkopšanas. Elitārās latviešu sabiedrības sporta vēstures kontekstā jāpieņem, ka, piemēram, pirmais profesionālais latviešu arhitekts Jānis Frīdrihs Baumanis (1834–1891) bija azartisks vingrošanas kustības pārstāvis un Rīgas Vingrošanas biedrības (1862) biedrs.⁸ Savukārt cits izcils latviešu arhitekts Konstantīns Pēkšēns (1859–1928) ne tikai projektēja Otrās Rīgas riteņbraucēju biedrības (1886) velotreku, bet bija arī aktīvs šīs biedrības biedrs.⁹

Līdz Pirmajam pasaules karam Baltijā organizētā sporta pasākumi bija pilsētas videi raksturīgs fenomens, jo lauku apriņķos sports nebija izplatīts. Organizētā sporta attīstība dažādos Krievijas reģionos (ieskaitot arī pilsētas) bija ļoti margināla – no aktīvas sporta dzīves līdz pat pilnīgai neziņai par sportu kā nodarbi.¹⁰ Arī vietējā mērogā, neņemot vērā sporta pieaugošo popularitāti, vēstures literatūrā ir sastopami dažādi kuriozi. Piemēram, pirmajās maratona sacīkstēs Rīga–Jelgava 1904. gada 6. maijā uz Pontonu tilta policists esot

apturējis kādu dalībnieku “*puskailu, jokainā izskatā un apģērbā*”, domādams, ka tas izbēdzis no trako nama.¹¹

Rīgas industriālā un daudz nacionālā vidē 20. gadsimta sākumā radīja priekšnoteikumus, lai varētu veidoties un savā starpā sacensties dažādu nāciju sporta biedrības un esošo biedrību paspārnē izveidotās sporta sekcijas. Rīgā jau 20. gadsimta sākumā sports bija ieguvis plašu popularitāti dažādos sabiedrības slāņos un dažādās pilsētas daļās abpus Daugavai. Piemēram, vācbaltiešu sporta biedrība *Kaiserwald* (1903) līdz Pirmajam pasaules karam Mežaparkā bija iekārtojusi laikmetam atbilstošu augsta līmeņa sporta infrastruktūru – sporta spēļu laukumus, peldvietas un iespējas nomāt sporta rīkus (25 kap.).¹²

Kaut arī padomju okupācijas laika historiogrāfijā tika uzsvērts, ka “*sporta biedrības darbojās vācu baroni, krievu muižnieki un nacionālā buržuāzija, kura padarīja strādniecībai sportu nepieejamu augstās biedru dalības maksas dēļ*”,¹³ tomēr biedru dalības maksas gadā tai pašā biedrībā *Kaiserwald* bija vien 1 rublis.¹⁴ Tas teorētiski radīja iespējas sportot dažādām sociālām grupām pilsētā. Turpat blakus Čiekurkalnā strādnieki pulcējās kādā bijušā alus brūža telpās Čiekurkalna 8. šķērslinijā un iekārtoja sporta zāli svarcelšanai, kur uz zāģu skaidām izklātas grīdas strādnieki cilāja gan pašu gatavotas, gan pirktas svaru bumbas.¹⁵

Padomju historiogrāfijā uzsvērts, ka “*fiziskā kultūra un sports palīdzēja latviešu darbaļaudim norūdities cīņās pret šķiras ienaidniekiem un apspiedējiem*”.¹⁶ Atmetot šādas ideoloģiskas okupācijas režīma nodevas, sporta nodarbēm 20. gadsimta sākumā Rīgas daudz nacionālajā, dažādu sociālo grupu vidē, piemēram, jau minētās *Kaiserwald* un Čiekurkalna svarcēlāju kontekstā, varēja būt arī cita motivācija – nepieciešamība pašapliecināties, vēlme sacensties un uzvarēt, kā arī sekot līdzī populārākajiem sporta veidiem. Britu sporta vēsturnieks Džons

Hjūsons (*John Hughson*) norāda, ka modernās pilsētas vidē 19. gadsimta beigās – 20. gadsimta sākumā sports no elitāras kultūras, kur apjūsmo kustību un ķermeņa skaistuma ideālus, pārtapa par instrumentu, kas veido sabiedrības grupu identitāti. Piemēram, Lielbritānijā futbola kontekstā, kad savstarpēji sacentās divu dažādu pilsētas daļu futbola komandas, attiecīgo pilsētas daļu iedzīvotāji izjuta lokālu piederību (*civic pride*) vietai,¹⁷ piemēram, industriālam rajonam, kurā citādi ikdienas dzīve ārpus futbola stadiona bija sociāli smaga.

Rīgas sporta sabiedrībā atbilstoši tradīcijām, zināšanām un finanšu iespējām attīstījās dažādi sporta veidi. Piemēram, Rīgā starp latviešu (domājams, ne tikai latviešu) strādniekiem attīstījās tādi sporta veidi, kuros noteicošā bija kustība un spēks (piem., riteņbraukšana, smagatlētika, futbols, daļēji vieglatlētika), nevis estētika vai specifiskas tehniskas zināšanas (piem., jāšana, vingrošana, burāšana). Riteņbraukšanas popularitātes kontekstā jāpiebilst, ka šī sporta veida attīstību sekmēja arī riteņu ražotņu klātbūtne Rīgā, no tām 20. gadsimta sākumā ievērojamākā bija Aleksandra Leitnera (1864–1923) velosipēdu un motorizēto spēkratu ražotne (1886).

Daudzo sporta biedrību skaits un to kāpums līdz Pirmajam pasaules karam (1900. gadā – 21 biedrība, bet 1914. gadā jau 70 biedrību,¹⁸ no tām Vidzemes guberņā – 51 biedrība)¹⁹ norāda uz sporta popularitātes pieaugumu un ilustrē rīdzinieku atsaucību jauniem, modernajā laikmetā radītiem idejiskiem strāvojumiem, kas piedāvāja atbilstoša dzīvesveida izvēli.

Sportists amatieris. Atšķirībā no mūsdienām, kur kopsoli ar attiecīgām uzņēmējdarbības nišām uz globālās sporta skatuves dominē profesionālais sports, 19. gadsimta beigās – 20. gadsimta sākumā, kaut arī ne bez līdzīgām iezīmēm ar mūsdienām, sportošanas ideāls tika saistīts ar amatierismu – veselīgu un lietderīgu nodarbi

no algota darba brīvajā laikā. Piemēram, Kanādā 20. gadsimta sākumā amatieru sporta organizācijas uzsvēra, ka amatieru sportam jābūt jaunatnes fiziskās attīstības sekmētājam, kur nauda vai jebkāda cita mantiska atbildība neapdraud tīru un brīvu savstarpēju sacensību (*freedom of contest*).²⁰

Amatierisma kritērijus tika mēģināts definēt arī starptautiskā līmenī. Starptautiskās Olimpiskās komitejas (turpmāk – SOK) kongresā Briselē 1902. gada janvārī tika izstrādāta Amatierisma harta (*La Charte de l'Amateurisme*), kurā deklarēts, ka sportists amatieris ir tāds sportists, kurš nekad nav: 1) piedalījies sacensībās par naudas balvu, 2) piedalījies sacensībās par jebkādu naudas vai citu materiālu atbildību, 3) par atbildību vadījis sporta nodarbības.²¹ Tomēr jau drīz sporta dzīves vadītāji Eiropā un Ziemeļamerikā atzina, ka, ņemot vērā atšķirīgas tradīcijas un sociālo stāvokli dažādās zemēs, ir ļoti grūti nonākt pie universālas amatiera sportista definīcijas.

Sporta biedrības “Amatieris” (1910) 1914. gada jūlijā izdotajā laikrakstā “Sports” teikts, ka sports radina cilvēkus, it īpaši jauniešus, pievērst uzmanību pašu fiziskajai attīstībai, nevis “*sēdēšanai pie smagu restorānos un putekļainās deju zālēs*”.²² Kā redzams, fiziskās sagatavotības veicināšanā būtiska bija godīga sportiska sacensība, kad savā starpā sacenšas līdzvērtīgi sportisti. Amatierismu arī sportistu nodarbes kontekstā labi ilustrē sporta biedrības “Marss” (1907) biedru saraksts, kur redzams plašs dažādu profesiju saraksts – būvuzņēmējs, dzelzs griezējs, galdnieks, kantorists, komijs, mašīnists, maiznieks, mehāniķis, podnieks, skolnieks, sulainis, tirgotājs u. c.²³ Sports sekmēja to, ka sporta spēļu laukumos vienkopus sanāca dažādu profesiju pārstāvji. Piemēram, sporta biedrības “Amatieris” futbola komandas sastāvu veidoja “*veikalu komiji, izsūtāmie, skolnieki un strādnieki*”.²⁴

Sporta biedrības apvienoja dažādu profesiju un amatu pārstāvjus, līdz ar to veidojās

piederības sajūta noteiktam sporta veidam, sportošanas ideāliem un pašai biedrībai. Darbība biedrībā – piedalīšanās sacensībās, organizējot sporta sacensības vai rūpējoties par infrastruktūras (piem., skrejceļu, treku, tribiņu u. c.) pilnveidi, veidoja izpratni par kopīgumu (*collective ownership*).²⁵ Piemēram, fotogrāfijās ar Rīgas sportistiem 20. gadsimta sākumā redzams, kā sportisti, kuru žaketes rotā daudzas izcīnīto godalgu nozīmītes un apbalvojumu lentes, lepni pozē kopbildei. Kopības sajūtu veidoja arī biedrības logotips, karogs un vienādi sporta tērpi, tādējādi sports sekmēja jaunu sabiedrības grupu veidošanos pilsētas vidē, kur noteicošais vienojošais elements bija sports un piederība konkrētai sporta organizācijai.

Sportists slavenība. Organizētā sporta sākumi un tā attīstība Rīgā ir viena no modernā laikmeta pazīmēm arī pilsētas izklaides dzīvē. Sporta sacensības bija ne tikai savstarpēja spēku pārbaude starp sportistiem, bet arī, palielinoties interesei, kļuva par daļu no sabiedrības izklaides, kas atsevišķus sportistus padarīja par slavenībām. Piemēram, smagatlēts Jānis Krauze (1893–1919), kurš pēc profesijas bija grāmatvedis un strādāja kādā no Ilģuciema alus brūziem, pateicoties panākumiem svarcelšanā, izpelnījās lielu popularitāti ne tikai Rīgā, bet arī citviet Krievijas Impērijā. Cits latviešu smagatlēts, ostas strādnieks Jūlijs Cīrulis, kļuva par vienu no pirmajiem profesionālajiem latviešu atlētiem Krievijā.²⁶ Smagatlētu sacensības tika rīkotas kā dažādu mākslu (piem., orķestra spēles u. c. priekšnesumu) pasākumu kopums. Rīgā par galveno arēnu šādiem pasākumiem noderēja Salomonska cirks, kur skatītājus izklaidēja latviešu, igauņu un citu tautību atlēti jeb *gladiatori* Georgs Hakenšmits (*Georg Haken-schmidt*, 1877–1968), Georgs Lūrihs (*Georg Lurich*, 1876–1920), Aleksandrs Abergss (*Aleksander Aberg*, 1881–1920) u. c.²⁷

Pilsētas vidē ar spēku un veiklību apveltītiem sportistiem (ne tikai minētajiem

smagatlētiem) sports radīja iepriekš nebijušas iespējas uzlabot materiālo stāvokli un statusu sabiedrībā.

Baltijas Olimpiskā komiteja un tās darbības starptautiskais konteksts

Komitejas izveide. 1911. gada 18. decembrī Rīgas viesnīcā *Imperial* sapulcējās 13 vietējo lielāko sporta biedrību pārstāvji un dibināja Baltijas Olimpisko komiteju.²⁸ Komitejas statūtos tika norādīts tās darbības mērķis – sporta attīstības un izplatības sekmēšana tās darbības apgabalā (Vidzemes, Kurzemes un Igaunijas guberņā).²⁹ Jaunizveidotā organizācija bija kā Baltijas sporta dzīves tālākas attīstības un pārraudzības instruments, nosakot konkrētus standartus vietējām sporta biedrībām (piem., sacensību rīkošanas jautājumos) un veicinot savstarpēju sadarbību, kā arī komunikāciju ar Krievijas Olimpisko komiteju. BOK apvienoja dažādas sporta biedrības un arī tās biedrības, kuru paspārnē izveidojās sporta sekcijas, piemēram, 1914. gada pavasarī par biedru tika uzņemta Rēveles (Tallinas) atturības biedrības *Valvaja* sporta sekcija (1903).³⁰

BOK valdi veidoja lielāko Baltijas (triju guberņu) sporta biedrību pārstāvji. Komitejas juridiskā adrese bija Aleksandra iela 89/1 (tag. Brīvības iela), bet par komitejas pirmo valdes priekšsēdētāju kļuva sporta biedrības *Union* (1897) valdes loceklis Arnolds Karls Lindemūts (*Arnold Karl Lindemuth*, 1880–?). Baltijas Olimpiskā komiteja iekļāvās tai pašā gadā nodibinātās Krievijas Olimpiskās komitejas struktūrā kā šīs komitejas apakškomiteja.³¹ BOK izveide pāris mēnešus pirms V olimpiskajām spēlēm Stokholmā (tās tika atklātas 1912. gada 5. maijā) saistījās ar Baltijas sporta organizāciju cerību sekot Somijas Olimpiskās komitejas (*Suomen Olympiakomitea*) piemēram,³² kura tika dibināta četrus gadus

iepriekš – 1907. gada 2. decembrī, un tā paša gada SOK komitejas 9. sesijā Hāgā tā tika uzņemta par SOK locekli. Pāris mēnešus vēlāk Somijas sportisti pirmoreiz piedalījās IV olimpiskajās spēlēs Londonā, startējot kā daļa no Krievijas Impērijas, bet ar atsevišķu delegāciju.

Olimpiskās komitejas Eiropā 20. gadsimta sākumā. Krievijas Olimpiskā komiteja tika dibināta vēlāk³³ nekā Somijas – vien 1911. gadā, tādēļ turpmākajos gados starp abām komitejām veidojās saspīlētas attiecības. Somijas piemērs nebija unikāls, jo 1912. gada spēlēs ar savu komandu vēlējās piedalīties arī Bohēmija, kas bija daļa no Austroungārijas impērijas un kas olimpisko debiju bija piedzīvojusi jau 1900. gadā Parīzē. Te gan jāpiebilst, ka jau pirmajās atjaunotajās olimpiskajās spēlēs 1896. gadā Austroungārija piedalījās ar divām komandām – Austriju un Ungāriju. Olimpiskajās spēlēs pirms Pirmā pasaules kara vienas valsts sastāvā, bet ar atsevišķām komandām piedalījās Britu Impērijas daļas – Austrālija, Dienvidāfrika, Indija, Kanāda u. c.

Atsevišķos gadījumos, piemēram, kad Somijas un Bohēmijas Olimpiskā komiteja vēlējās startēt ar savām komandām, radās vairākas organizatoriskas problēmas ar politisku pieskaņu, piemēram, kādā alfabēta secībā atklāšanas parādē jāiet delegācijām vai kurš karogs jāuzvelk, godinot sacensību uzvarētāju. Somija spēļu atklāšanas ceremonijā nevēlējās iet aiz Krievijas sportistu delegācijas, jo pēc latīņu alfabēta tai pienācās iet pirms Krievijas delegācijas. Politisko zemtekstu spriedzi SOK centās mazināt ar tās prezidenta Pjēra de Kubertēna (*Pierre de Coubertin*, 1863–1937) diplomāta prasmēm. Sarunu ceļā P. de Kubertēns uzsvēra, ka olimpiskās spēles vispirms reprezentē “*no politiskās ģeogrāfijas tālu esošu, bet nenoliedzami pastāvošu sporta ģeogrāfiju*”,³⁴ kas bija pamatā lēmumam ļaut startēt Somijai ar atsevišķu komandu. Līdzīgu vēlmi izteica horvāti, bet SOK lūgumu noraidīja,

šajā gadījumā uzsverot abu iepriekšminēto zemju īpašo autonomijas statusu, un horvātu gadījumā tika norādīts, ka viņu vēlmei nav nekādu stabilu pamatu.³⁵

Kā redzams, jau 20. gadsimta sākumā skaidri iezīmējās, ka lielu sporta sacensību rīkošana ir nesaraujami saistīta ar starpvalstu un valstu iekšējām politiskajām peripetijām nacionālo jautājumu kontekstā. Somijas piemērs, kā arī sarežģītās politisko un nacionālo jautājumu attiecības starp Krievijas valsts administrāciju un nacionālajām kopienām Baltijā radīja gaisotni, kurā nebija nekādu izredžu, ka Krievijas Olimpiskā komiteja ļaus Stokholmā piedalīties atsevišķai Baltijas guberņu komandai. Tādējādi komitejas galvenais uzdevums, sagaidot olimpiskās spēles Stokholmā, bija darboties kā starpniekam starp Krievijas Olimpisko komiteju un gādāt, lai Baltijas sporta biedrības laikus iesniegtu komitejai dalībnieku pieteikuma sarakstus.³⁶

1912. gada olimpisko spēļu atklāšanas ceremonijā Krievijas delegācijas sastāvā gājienā piedalījās 33 sportisti no Baltijas, bet kopumā delegācijā no 169 sportistiem 46 bija no Baltijas guberņām. Sākotnējā iecere valkāt īpašas atšķirības zīmes – zilas krāsas cepures³⁷ – palika nerealizēta. Pirmais tik plaša mēroga starptautiskais starts, izņemot Haralda Blaua (1880–1945) izcīnīto bronzas godalgu šaušanā pa māla baložiem, sagādāja maz prieka brīžu un rādīja Baltijas sportistu sagatavotību starptautiskajā fonā. Trimdas autori norādīja, ka “uz Stokholmas spēļu laiku Latvijā un Igaunijā bija vēl uz samērā zemas pakāpes”.³⁸ Vērtīgākais ieguvums no dalības spēlēs Stokholmā bija pieredze, ko uzsvēra arī pašas sporta biedrības. Piemēram, biedriba “Marss”, nosūtot sportistus, nemaz necerēja iegūt godalgas, bet uzsvēra, ka dalība pirmoreiz tik lielās sporta sacensībās ļautu “mūsu sportsmeņiem tur daudz mācīties no citu tautu sportsmeņiem”.³⁹

Neveiksmīgs bija arī visas Krievijas delegācijas sportistu starts olimpiskajās spēlēs

Stokholmā – vien divas sudraba un trīs bronzas medaļas (neskaitot Somijas sportistu panākumus) bija iemesls Krievijas sporta dzīves vadītājiem pieņemt lēmumu jau laikus sagatavoties startam nākamajās olimpiskajās spēlēs, kurām 1916. gadā bija jānotiek Berlīnē.

Baltijas Olimpiskā komiteja un Otrā Viskrievijas olimpiāde

Rīkošanas tiesības. Pēc spēlēm Stokholmā BOK aktīvi iesaistījās sporta dzīves organizēšanas pasākumos ne tikai Baltijas, bet arī visas valsts mērogā. Krievijas Olimpiskā komiteja, izvērtējot savas komandas neveiksmīgo startu, jau laikus lēma par sagatavošanās pasākumiem startam nākamajās olimpiskajās spēlēs. Tika paredzēts katru gadu rīkot valsts mēroga sporta sacensības jeb internās olimpiskās spēles, kuras norisinātos atbilstoši starptautiskajiem noteikumiem un sporta veidu disciplinām, kas paredzētas Berlīnē. Pirmā Viskrievijas olimpiāde notika Kijevā 1913. gada augustā.

Nākamo spēļu norises vietas izvēlē būtiska nozīme bija 2. Rīgas riteņbraucēju biedrības valdes priekšsēdētāja Teodora Rozentāla (?–1915) iniciatīvai panākt to, ka spēļu rīkošanu uztic BOK.⁴⁰ T. Rozentāla un citu domubiedru motivācija uzņemties šādu sarežģītu uzdevumu bija saistīta ar pārliecību, ka veiksmīgi noorganizēta olimpiāde vairos BOK prestižu gan vietējā, gan starptautiskā līmenī. Tas, iespējams, pavērtu lielākas cerības sekmēt to, lai, pretēji Stokholmas spēlēm, Berlīnes spēlēs atsevišķi no Krievijas komandas startētu ne tikai Somijas, bet arī Baltijas delegācija. Tāpat Viskrievijas olimpiādes rīkošana Rīgā ļautu BOK statūtos iekļautos uzdevumus ātrāk realizēt praksē un sekmētu sporta attīstību Baltijas guberņās.

Pārstāvot Baltijas sporta dzīves tālākās attīstības intereses, Krievijas Olimpiskajā

komitejā darbojās vairāki vietējo Baltijas sporta organizāciju valžu pārstāvji, tostarp arī BOK valdes priekšsēdētājs A. Lindemūts.⁴¹ It īpaši Baltijas pārstāvju klātbūtne sporta dzīves organizēšanas pasākumos pieauga pēc Pirmās Viskrievijas olimpiādes Kijevā 1913. gadā, kurā veiksmīgi startēja sportisti no Baltijas. Vietējā prese latviešu valodā pat rakstīja, ka sasniegtajiem panākumiem būtu jābūt stimulam Baltijas pārstāvjiem tiekties pēc lielākas ietekmes Krievijas Olimpiskajā komitejā.⁴²

Organizatoriskās problēmas. Krievijas sporta vēstures pētnieki norāda, ka sākotnēji Otrās Viskrievijas olimpiādes norises vietas izvēle bija paredzēta starp Maskavu un Pēterburgu, bet abas pilsētas esot atteikušās no kandidatūras sporta būvju un finanšu līdzekļu trūkuma dēļ.⁴³ Rīgas izvēle liecina, ka tā līdzās Helsinkiem, Kijevai, Varšavai, kā arī metropolēm Pēterburgai un Maskavai Krievijas mērogā bija nozīmīgs sporta dzīves centrs.

BOK un arī pašu sportistu mērķis bija “*pienācīgi sagatavoties 2. Olimpiādei*”.⁴⁴ Komiteja 1914. gada 28. janvārī Vidzemes gubernatoram nosūtīja iesniegumu par vēlmi Rīgā no 6. līdz 20. jūlijam rīkot sporta sacensības “*Otrā Krievijas olimpiāde*”.⁴⁵ Nedēļu vēlāk, 3. februārī, Vidzemes guberņas kanceleja nosūtīja atbildes vēstuli ar norādi, ka nepieciešams izveidot spēļu rīkošanas komiteju.⁴⁶ Februāra beigās guberņai tika iesniegts spēļu rīkošanas komitejas saraksts, bet 22. februārī Vidzemes guberņas gubernators Nikolajs Zvjaginčevs (*Nikolaj Zvjaginčev*, 1848–1920) piekrita būt par šīs komitejas goda priekšsēdētāju. Tādējādi simboliski galvenā valsts pārvaldes institūcija apstiprināja atbalstu spēļu rīkošanai.

Vidzemes guberņas kanceleja 2. februārī nosūtīja vēstuli komitejas valdei ar norādi, ka BOK kā organizācija nav uzskatāma par reģistrētu.⁴⁷ Kaut arī komiteja bija dibināta jau 1911. gada nogalē, acīmredzot līdz pat 1914. gadam būtiskākos lokāla

mēroga jautājumus par sporta tālāku atbilstību sporta dzīves vadītāji, kuri katrs pārstāvēja savas sporta biedrības, pieņēma, nesasaucot īpašas BOK valdes sēdes. Jau pirms BOK izveides vairākas Baltijas sporta biedrības kopš 1909. gada 7. oktobra bija apvienojušās Baltijas Sporta biedrību savienībā.⁴⁸ Visdrīzāk šīs savienības paspārnē tika risināti dažādi lokāla mēroga sporta organizatoriskie jautājumi, bet olimpiska mēroga jautājumi palika BOK kompetencē un kļuva aktuāli, vien gatavojoties olimpiskajām spēlēm Stokholmā un 1913. gada vasarā, gatavojoties Pirmajai Viskrievijas olimpiādei Kijevā. Rīkojot otro olimpiādi, Rīgā bija jārisina vairāki organizatoriski un administratīvi jautājumi, ar kuriem BOK saskārās pirmoreiz. Tas izskaidro, kādēļ uz BOK statūtiem kā apstiprināšanas datums norādīts vien 1914. gada 22. februāris,⁴⁹ kad tika līdz galam sakārtotas birokrātiskās formalitātes.

Aprīļa pirmajā pusē latviešu presē publicētās ziņas liecināja, ka olimpiādes norise ir apdraudēta, galvenokārt BOK nepieciešamā finansējuma dēļ, kas paredzēts spēļu rīkošanai. 1914. gada marta sēdēs BOK sagatavoja olimpiādes sarīkošanai nepieciešamo budžetu – 30 000 rbļ.⁵⁰ Tas tika prezentēts Krievijas Olimpiskās komitejas sesijas laikā 30. martā, kur BOK valdes priekšsēdētājam A. K. Lindemūtam tika paziņots, ka spēļu sarīkošanai no valsts budžeta līdzekļiem var piešķirt vien 16 000 rbļ.⁵¹ Tāpat tika norādīts, ka BOK pēc iespējas ātrāk jātieks skaidrībā, vai tā spēs sarīkot olimpiādi, ņemot vērā ierobežotos finanšu līdzekļus. Neapmierinošas atbildes gadījumā spēles tiks rīkotas Pēterburgā. Desmit dienas vēlāk BOK sagatavoja jaunu budžetu – 18 000 rbļ. apmērā, paceļot ieejas biļešu cenas un atsakoties no jaunas stadiona platformas celtniecības u. c. izdevumu pozīcijām (piemēram, mūzikas priekšnesumiem).⁵² Budžets acīmredzot palika šīs summas apmēros, jo spēļu

atklāšanas priekšvakarā presē tika ziņots, ka no Rīgas pilsētas budžeta spēļu rīkošanai atvēlēti 5000 rbļ., bet no valsts budžeta atvēlēti vien 11 000 rbļ.⁵³

Olimpiādes rīkošanas izmaksas bija augstas salīdzinājumā, piemēram, ar sporta biedrības "Marss" kopējām gada izmaksām sacikšu rīkošanā, kuras 1914. gadā bija 1557 rbļ.⁵⁴ Tomēr tā vien šķiet, ka lielākās problēmas finansējuma iegūšanai bija BOK biedru savstarpējas sadarbības trūkums un pārlicība, ka līdzekļi spēļu rīkošanai ir jāpiešķir no valsts budžeta. Turpmākajos mēnešos līdz olimpiādei presē ir ziņas par atsevišķu valsts iestāžu naudas līdzekļu u. c. ziedojumiem olimpiādes sacikšu norisei. Jāšanas sacensībām ziedoti 6000 rbļ.,⁵⁵ bet galvenā artilērijas pārvalde dāvājusi 150 000 patronu šaušanas sacensību vajadzībām.⁵⁶ Tas liecina par ziedotāju personīgu interesi sacensību norisē. Ņemot vērā, ka sporta biedrībās darbojās ne mazums ievērojamu un turīgu pilsētnieku, atliek vien minēt, kādēļ trūkstošie līdzekļi no sākotnējā budžeta netika meklēti pa šādiem kanāliem.

Nolikums un sacensību kalendārs. BOK izstrādātajā olimpiādes nolikumā tika noteikts, ka olimpiādē drīkst piedalīties: 1) tikai sportisti amatieri un 2) sportisti, kas pārstāv organizācijas, kuras ir iestājušās kādā no dažādu sporta veidu Viskrievijas apvienībām.⁵⁷ Pēdējais punkts liedza sacensībās piedalīties Somijas sportistiem, jo somu sportisti nebija Viskrievijas Sporta savienības biedri.⁵⁸ Izņēmuma kārtā piedalījās viens somu vieglatlētis, vidējo distanču skrējējs Miko Stecs (*Mikko Stetz*)⁵⁹ no Helsinkiem.⁶⁰ Visdrīzāk, Krievijas Olimpiskās komitejas ietekmē tika nolemts, ka spēlēs aizliegts startēt ārvalstu pilsoņiem, un šis lēmums radīja iebildes no tām Rīgas sporta biedrībām, kuru biedru sarakstos bija šādi sportisti.⁶¹

Sacensībās nedrīkstēja piedalīties sportisti, kuri saņēmuši diskvalifikāciju vai kā citādi sodīti no attiecīgās sporta biedrības,

kuru tie pārstāv. Tāpat bija aizliegts piedalīties sacensībās tiem sportistiem, kuri piedalījušies sacensībās, pārkāpjot amatierisma principus, – tādās, kas rīkotas peļņas nolūkos un kur piedalījušies arī sportisti profesionāļi.⁶² Sporta biedrības varēja pieņemt dalībai sacensībās katrā sporta veidā ne vairāk kā trīs dalībniekus. Tika noteikta dalības maksa par sportistu – 2 rbļ.⁶³

Nolikums paredzēja, ka sacensībās drīkst piedalīties abu dzimumu pārstāvji un ne jaunāki par 17 gadiem. Tomēr, izņemot peldēšanu, sacensības sievietēm, pēc BOK lēmuma, nenotika, kaut arī presē tika ziņots, ka pieteikumus dalībai vieglatlētikas sacensībās bija nosūtījušas 10 sportistes un viena sportiste "*zobenu cīņā*" (paukošanā).⁶⁴ Diemžēl presē un citos avotos nav norādīts, no kurām Krievijas pilsētām bijuši šie pieteikumi.

Viens no pirmajiem BOK organizatoriskajiem soļiem bija vienoties par sacensību norises kārtību dažādos sporta veidos. Pirmie uz kopīgu apspriedi 1914. gada 20. janvārī sanāca Baltijas riteņbraucēju biedrību pārstāvji.⁶⁵ Jau nedēļu vēlāk BOK valdes sēdē vienojās par sacensību kalendāru: vieglatlētikas, smagatlētikas un vingrošanas sacensības bija paredzētas rīkot 6.–10. jūlijā, šaušanas sacensības – 10. jūlijā, paukošanas – 11.–12. jūlijā, peldēšanas – 11.–13. jūlijā, airēšanas – 12.–13. jūlijā, riteņbraukšanas – 11. jūlijā (uz šosejas) un 16. jūlijā (trekā), futbola spēles – 14.–16. jūlijā, bet godalgu pasniegšana bija paredzēta 17. jūlijā.⁶⁶ Sacensību programmā turpmāk notika nelielas sikas izmaiņas (piemēram, futbola sacensības sākās divas dienas pirms spēļu oficiālās atklāšanas). Jūlija sākumā visiem Vidzemes guberņas apriņķu priekšniekiem oficiāli tika atgādināts par spēļu norisi Rīgā.⁶⁷

Sacensību norises vietas. Otrā Viskrievijas olimpiāde bija pārbaudījums arī pilsētas sporta infrastruktūrai. Bija paredzēts, ka sacensības norisināsies tām

piemērotākajā sporta laukumā. Tā kā Rīgā tolaik nebija pilsētas stadiona, tika nolemts, ka vieglatlētikas, smagatlētikas un vingrošanas sacensības notiks Rīgas Jātnieku biedrības hipodromā. Peldēšanas sacensības notika Majoros, airēšanas sacensības Lielupē, šaušanas sacensības Stopiņos, bet šosejas riteņbraukšanas sacensības distancē Rīga–Šauļi–Rīga. Riteņbraukšanas sacensību treka izvēlei bija pat vairākas iespējas. Tobrid Rīgā treki bija vairākām biedrībām – “Marsam”, 2. Rīgas riteņbraukšanas biedrībai un biedrībai *Union*. Avotos ir ziņas, ka sporta biedrības savu iespēju robežās centās uzlabot sporta infrastruktūru – būvēt tribīnes, iekārtot paviljonus vai iegādāties atbilstošu inventāru. Sporta biedrība “Mars” pat rīkoja sacensības, kurās iegūtos līdzekļus plānoja novirzīt treka tribīņu izbūvei.⁶⁸ Sporta norises vietu izvēle ilustrē situāciju Rīgā vai tās apriņķī un norāda uz dažādiem sporta veidiem piemērotām sporta iestādēm.

Kopumā, raksturojot sporta infrastruktūru 20. gadsimta sākumā Rīgā, jāsecina, ka ikkatra biedrība centās pašu spēkiem uzturēt un pilnveidot savu infrastruktūru. Pagaidām raksta autoram nav zināms par kādu kopēju ieceri sadarboties lielu sporta būvju projektos (piem., pilsētas stadiona izbūvē).

Dalībnieki. Otrajā Viskrievijas olimpiādē Rīgā piedalījās ap 900 sportistu no 24 Krievijas pilsētām, sacenšoties vieglatlētikas, smagatlētikas, šaušanas, riteņbraukšanas, peldēšanas, vingrošanas, airēšanas un burāšanas disciplinās, kā arī futbola un tenisa spēlēs. Vislielākā pārstāvniecība bija vieglatlētikas sacensībās – 264 sportisti.⁶⁹ Olimpiādes nolikumā rakstīts, ka sportistiem tiks piedāvāta *“bez maksas apmešanās vieta ar gultu, matraci un spilvenu, un brokastīm”*.⁷⁰ Diemžēl nav ziņu, vai šāda iecere – mūsdienu olimpisko spēļu ciematu priekštece – tika realizēta. Atklāts paliek

jautājums, kur sportisti no citām pilsētām dzīvoja olimpiādes laikā.

Informācija un sabiedrības interese.

Dažas dienas pirms olimpiādes sākuma laikrakstā “Dzimtenes Vēstnesis” bija raksts: “[...] šie diženie un vispusējie Viskrievijas sporta svētki, ja arī mazākos apmēros, sniegs mums tādu pat koncentrētu ainu par sportisko spēju augstāko pilnības mēru svarīgākajās sporta nozarēs, kādu ik pa četriem gadiem sniedz ne ikvienam pieejamās starptautiskās olimpiādes.”⁷¹ Diemžēl nav ziņu par to, cik daudz skatītāju apmeklēja sacensības, bet, kā redzams atsevišķās fotogrāfijās no dažādu sacensību norises vietām, interese bija. Interesenti par sacensību norisi un sportistu sasniegumiem varēja uzzināt tirgotāja Rēdliha veikalā Kaļķu ielas un Aleksandra bulvāra stūrī, kur tika uzstādīta īpaša tāfele un papildināta ar jaunākajiem rezultātiem.⁷² Tāpat zināms, ka Krievijas lielākajās pilsētās, it īpaši dzelzceļa stacijās, tika izlimēti sacensību plakāti un sludinājumi, kā rezultātā Rīgu olimpiādes norises laikā apmeklējuši arī interesenti no citām Krievijas pilsētām.⁷³ Zināms, ka ieejas biļešu cena bija 55 kap., tiesa, nav zināms, vai tāda bija noteikta visām sporta sacensībām, piemēram, šosejas riteņbraukšanai vai maratonskrējienam, kas esot izraisījis ļoti plašu ridzinieku interesi.⁷⁴

Otrā Viskrievijas olimpiāde Baltijas un arī Krievijas Impērijas kontekstā palika pēdējais lielais sporta forums, kurā, neņemot vērā organizatoriskās problēmas, vairākos sporta veidos tika sasniegti labākie rezultāti. Piemēram, vieglatlētikas sacensībās tika laboti gandrīz visi gadu iepriekš olimpiādē Kijevā uzrādītie rezultāti.⁷⁵ Otrās Viskrievijas olimpiādes oficiālajā noslēguma pieņemšanā, kura notika Rīgas Strēlnieku biedrības telpās, BOK kopā ar citu sporta organizāciju pārstāvjiem secināja, ka sacensību norisei būs paliekoša nozīme *“tautas kultūras veicināšanā un attīstībā”*.⁷⁶ Par

sportu rakstošā Krievijas prese, piemēram, *Vestnik Sporta*, norādīja uz problēmām, kas ietekmējušas sacensību kvalitāti, – esot vāji sagatavoti tiesneši un izvēlētas nepiemērotas vietas sacensību rīkošanai, it īpaši kritizēta hipodroma skrejceļa kvalitāte un peldēšanas sacensību norises vieta Majoros.⁷⁷ Sporta dzīves rīkotāji Baltijā, it īpaši organizācijas Rīgā, ieraudzīja tās problēmas, kurām nākotnē bija jāpievērš uzmanība, lai turpmākā sporta attīstība būtu sekmīga. Tādējādi Otrā Viskrievijas olimpiāde vienlaikus sporta sacensībām bija laba pieredze lielu sacensību rīkošanai turpmāk, tomēr olimpiāde Rīgā palika pēdēja reize, kad vienkopus kopā pulcējās Krievijas un vietējie sportisti, jo tālākas attīstības iespējas pārtrauca Pirmais pasaules karš. Olimpiādes norise, par spīti uzskaitītajiem sarežģījumiem, ir apstiprinājums tam, ka sports Rīgas sabiedriskajā dzīvē ieņēma arvien nozīmīgāku vietu.

BOK darbība kara laikā. Olimpiādes noslēgums sakrita ar Pirmā pasaules kara sākumu, un daudziem sportistiem ceļš no sacensību laukumiem Rīgā simboliski tālāk veda uz kauju vietām un tranšejām. 1914. gada 11. decembrī BOK izsūtīja cirkulāru vietējām sporta biedrībām, kurā norādīts, ka līdzšinējais sporta biedrību mērķis – jaunatnes fiziskā attīstība un norūdīšana – jaunajos kara apstākļos pārveidojas par atbalsta sniegšanu tiem karavīriem un viņu ģimenēm, kuri reizē bija arī sporta biedrību biedri.⁷⁸ Zināms, ka Lielbritānijas armijā bija atsevišķi bataljoni, kurus veidoja futbola spēlētāji.⁷⁹ Šajā kontekstā varētu būt jautājums militārās vēstures pētniekiem – vai līdzīgi formējumi bija Krievijas armijā.

Pirmā pasaules kara apstākļos BOK rīkoja vairākas sacensības, lai vāktu līdzekļus lielkņazienes Tatjanas Nikolajevnas (*Tat'jana Nikolaevna*, 1897–1918) vārdā nosauktajai palīdzības un ziedojumu vākšanas komitejai.⁸⁰ Piemēram, 1915. gada

31. maijā tika rīkotas riteņbraukšanas, vieglatlētikas, virves vilkšanas un vingrošanas sacensības Rīgas 2. riteņbraukšanas biedrības sporta laukumā.⁸¹ Kā rakstīja prese, neņemot vērā dzestro laiku, apmeklētāji bija ieradušies kuplā skaitā.⁸² Karadarbībai izvērstoties, ierastā sporta dzīve Rīgā tika pārtraukta un atjaunojās jau neatkarīgas Latvijas Republikas laikā.

***

Kopš 19. gadsimta otrās puses līdz pat Pirmajam pasaules karam organizētais sports Rīgā kā kultūras fenomens arvien plašāk ienāca pilsētas vidē – dažādo nāciju un sociālo slāņu ikdienā. Pilsētas vidē sporta attīstību noteica šai videi raksturīgie apstākļi – sporta infrastruktūra, brīvais laiks un tā pavadīšanas iespējas un laikmeta pieprasījums pēc izklaides. Starptautisko sporta un politisko norišu kontekstā BOK izveide un darbība liecina ne tikai par organizētā sporta attīstību masu kustības virzienā, bet arī par iespēju paust savu identitāti dažādos līmeņos – gan politiski (sekojot somu paraugam), gan individuāli, iesaistoties sporta organizācijā un nodarbojoties ar dažādiem sporta veidiem. BOK lēmums uzņemties rīkot Otro Viskrievijas olimpiādi gan norāda uz ambīcijām, gan paver iespējas pētniekiem palūkoties uz Rīgas sportisko portretu un sporta popularitāti pilsētā kā daļu no Rīgas modernās izaugsmes. Dažādu modernu masveida kustību un izklaides prasību iespaidā sports veiksmīgi kļuva par neatņemamu pilsētas kultūras sastāvdaļu.

BOK darbība un Otrās Viskrievijas olimpiādes norise bija kvintesence organizētā sporta tradīcijām un attīstībai Pirmā pasaules kara priekšvakarā – simbolisks pirmā cēliena noslēgums uz Latvijas sporta vēstures skatuves.

ATSAUCES UN SKAIDROJUMI

- ¹ Raksta pamatā ir autora referāts *Foundation of Baltic Subcommittee of Russian Olympic Committee and its importance in Baltic Olympic Movement (1911–1916)*, kas nolasīts Latvijas Olimpiskās akadēmijas un Latvijas Sporta muzeja rīkotajā starptautiskajā konferencē “Baltijas valstu sportistu pirmie soļi olimpiskajā kustībā” 2012. gada 14. decembrī. Raksta autors izsaka pateicību Latvijas Sporta muzeja vadošajai pētniecei Ritai Apinei par sniegto atbalstu un padomu Latvijas sporta vēstures izpētē un *Dr. hist.* Ilgvaram Butulim par vairākkārtējiem mudinājumiem pievērsties nopietnākai sporta vēstures izpētei.
- ² Izņēmums varētu būt *Dr. hist.* Valtera Ščerbinska raksts žurnālā “Latvijas Arhīvi”, kurā viņš norāda uz bobsleja tēmas izpētes perspektīvām, un *Dr. hist.* Ilgvara Butuļa monogrāfija “Sveiki, aizsargi”, kur Aizsargu organizācijas darbības kontekstā autors pētījis organizācijas darbību sporta jomā. Sk: VALTERS ŠČERBINSKIS. Bobsleja pirmie soļi Latvijā. In: Latvijas Arhivi 2000, Nr. 1, 90.–94. lpp.; ILGVARS BUTULIS. Sveiki, aizsargi. Rīga 2011, 264 lpp.
- ³ Interesanta, bet netieša polemika, it īpaši interpretējot sporta attīstību Latvijā, lasāma nozīmīgākajos latviešu trimdas un padomju okupācijas laika autoru darbos. Sk.: VILIS ČĪKA, ARNOLDS ŠMITS. Zelts, sudrabs, bronza: latviešu olimpieši no 1912.–1960. gadam. Ņujorka 1963, 304 lpp.; VILIS ČĪKA, ARNOLDS ŠMITS. Neaizmirstami sporta brīži un zvaigznes. Bruklina 1966, 240 lpp.; VILIS ČĪKA, GUNĀRS GUBIŅŠ. Latvijas sporta vēsture. 1918–1944. Vašingtona 1970, 381 lpp.; ANNA ĶĪSE. Fiziskā kultūra un sports Latvijā. Rīga 1965, 196 lpp.
- ⁴ Sk.: RITA APINE. Sporta attīstība Latvijas teritorijā līdz 1918. gadam. In: DAINIS CAUNE, GUNTIS KEISELIS (sast.). Latvijas Olimpiskā vēsture. Rīga 2003, 42.–43. lpp.
- ⁵ RITA APINE. Rīga dimd, Rīga sporto (1857–1914). In: GUNTIS KEISELIS (sast.). Rīga sporto gadsimtu griežos. Rīga 2015, 53.–65. lpp.
- ⁶ ANDRIS STAĢIS. Latvijas vieglatlētikas vēsture, 1897–1944. Rīga 2015, 48.–49. lpp.
- ⁷ TEODORS LĪVENTĀLS (red.). Rīga kā Latvijas galvaspilsēta. Rīga 1932, 573. lpp.
- ⁸ PAULS KAMPE. Arhitekts Jānis Frīdrihs Baumanis. 1834–1891. Rīga 1927, 8. lpp.
- ⁹ ČĪKA, GUBIŅŠ, Latvijas sporta vēsture, 11. lpp.
- ¹⁰ IU. N. MELNIKOVA. Rossiia u istokov Olimpiiskogo dvizheniia. Moskva 1999, c. 63.
- ¹¹ ARNOLDS ŠMITS, VILIS ČĪKA. Sports Latvijā. Ņujorka 1955, 45. lpp.
- ¹² RITA APINE. Skaistā Dieva pasaule “Ķeizarvalde”. In: Rīga – 800 gadagrāmata, 1997. Rīga 1998, 51.–56. lpp., šeit 53. lpp.
- ¹³ ĶĪSE, Fiziskā kultūra un sports Latvijā, 8. lpp.
- ¹⁴ APINE, Skaistā Dieva pasaule “Ķeizarvalde”, 53. lpp.
- ¹⁵ RITA APINE. Strēlnieki – sportisti. In: ANDRIS BALCERS (sast.). Pulcējieties zem latviešu karogiem. Rīga 2013, 329.–345. lpp., šeit 333. lpp.
- ¹⁶ ĶĪSE, Fiziskā kultūra un sports Latvijā, 11. lpp.
- ¹⁷ JOHN HUGHSON. The Making of Sporting Cultures (Sport in Global Society). London 2010, p. 106.
- ¹⁸ ČĪKA, GUBIŅŠ, Latvijas Sporta vēsture, 13. lpp.
- ¹⁹ Vidzemes guberņas kancelejas saraksts ar biedribām, kuru mērķis ir fiziskās attīstības un sporta izplatīšana sabiedrībā [kr. val.]. Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Valsts vēstures arhīvs, Rīga (turpmāk – LNA LVVA), 3-1-18097, 485. lp.
- ²⁰ K. G. JONES. Developments in Amateurism and Professionalism in Early 20th Century Canadian Sport In: Journal of Sports History 2, 1975, No. 1, p. 36.
- ²¹ PIERRE DE COUBERTIN. The issue of amateurism. The chart of amateurism (1902). In: NORBERT MÜLLER (ed.). Pierre de Coubertin. Olympism. Selected Writings. Lausanne 2000, pp. 635–638, here p. 636.
- ²² Otrās Krievijas olimpiāde Rīgā. In: Sports. Žurnāls sporta veicināšanai, 16.07.1914., 2. lpp.

- ²³ Rīgas Riteņbraucēju biedrības "Marss" (turpmāk – RRM) valdes locekļu sēžu (13. marts – 3. aprīlis, 1912) protokoli [latv. val.]. LNA LVVA, 1799-2-292, 84.–86. lp.
- ²⁴ Pasaules karš. In: EDUARDS LINIŅŠ (red.). Bez pasūtījuma un cenzūras. Jura Plāķa un Ernesta Plāķa atmiņu grāmata. Rīga 2012, 181.–187. lpp., šeit 184. lpp.
- ²⁵ HUGHSON, The Making of Sporting Cultures, p. 106.
- ²⁶ APINE, Strēlnieki – sportisti, 333. lpp.
- ²⁷ APINE, Sporta attīstība Latvijas teritorijā līdz 1918. gadam, 26. lpp.
- ²⁸ JURIS BALDUNČIKS, ARTŪRS VAIDERS. Latvija Olimpiskajā kustībā. Rīga 1991, 6. lpp.
- ²⁹ Ustav" Baltiiskavo Olimpiskavo komiteta. Rīga 1914, s. 1.
- ³⁰ Baltijas Olimpiskās komitejas paziņojums tās locekļiem par jaunuzņemtajiem biedriem [kr. val.], 17.05.1914. LNA LVVA, 1799-1-442, 44. lp.
- ³¹ ČIKA, GUBIŅŠ, Latvijas sporta vēsture, 15. lpp.
- ³² MELNIKOVA, Rossiia u istokov Olimpiiskogo dvizheniia, s. 30.
- ³³ Pirmie Krievijas sportisti piedalījās jau 1900. gada olimpiskajās spēlēs Parīzē.
- ³⁴ PIERRE DE COUBERTIN. The Fifth Olympiad (Stockholm 1912). In: MÜLLER (ed.), Pierre de Coubertin, pp. 435–442, here p. 437.
- ³⁵ Ibidem, p. 437.
- ³⁶ APINE, Sporta attīstība Latvijas teritorijā līdz 1918. gadam, 36. lpp.
- ³⁷ Ibidem, 37. lpp.
- ³⁸ ŠMITS, ČIKA, Zelts, sudrabs, bronza, 32. lpp.
- ³⁹ RRM valdes sēdes protokols [latv. val.], 18.03.1912. LNA LVVA, 1799-2-299, 2. lp.
- ⁴⁰ BALDUNČIKS, VAIDERS, Latvija Olimpiskajā kustībā, 6. lpp.
- ⁴¹ Rossiiskii Olimpiiskii Komitet". In: Vserossiskij Kalendar Sporta 1914, s. 220.
- ⁴² W. BRAUNS. Krievijas Olimpiskā komiteja. Dzimtenes Vēstnesis, 22.07.1913., 2. lpp.
- ⁴³ VIKTOR MELNIKOV. Vtoraia Vserossiiskaia olimpiada. 2010. Pieejams: <https://www.proza.ru/2010/09/20/590>
- ⁴⁴ RRM gada darbības pārskats par 1914. gadu [latv. val.], 1915. LNA LVVA, 1799-2-367, 128. lp.
- ⁴⁵ Baltijas Olimpiskās komitejas (turpmāk – BOK) iesniegums Vidzemes gubernatoram rīkot Otro Viskrievijas olimpiādi Rīgā [kr. val.], 28.01.1914. LNA LVVA, 3-1-18097, 57. lp.
- ⁴⁶ Vidzemes guberņas kancelejas paziņojums BOK sastādīt spēļu rīkošanas komiteju [kr. val.], 03.02.1914. LNA LVVA, 3-1-18097, 60. lp.
- ⁴⁷ Vidzemes guberņas kancelejas paziņojums BOK komitejai par tās statusu [kr. val.], 01.02.1914. LNA LVVA, 3-1-18097, 61. lp.
- ⁴⁸ APINE, Rīga dimd, Rīga sporto, 38. lpp.
- ⁴⁹ Ustav" Baltiiskavo Olimpiskavo komiteta, s. 1.
- ⁵⁰ -SV. Sports. In: Dzimtenes Vēstnesis, 03.04.1914., 6. lpp.
- ⁵¹ MELNIKOV, Vtoraia Vserossiiskaia olimpiada.
- ⁵² P. Sports. In: Dzimtenes Vēstnesis, 12.04.1914., 10. lpp.
- ⁵³ Rīgas Avize. 04.07.1914., 3. lpp.
- ⁵⁴ RRM gada darbības pārskats par 1914. gadu [latv. val.], 1915. LNA LVVA, 1799-2-367, 131. lp.
- ⁵⁵ P. Sports. In: Dzimtenes Vēstnesis, 05.06.1914., 5. lpp.
- ⁵⁶ P. Sports. In: Dzimtenes Vēstnesis, 29.05.1914., 5. lpp.
- ⁵⁷ Vtoraia Rossiiskaia Olimpiada v' gor. Rīga. In: Vserossiskij Kalendar Sporta 1914, c. 311.

- ⁵⁸ ELENA DIVINSKAIA. Fizicheskaia kultura i sport Rossii s drevneishih vremen do nachalo 20 veka. Volgograd 2010, s. 157.
- ⁵⁹ Raksta autoram diemžēl neizdevās sameklēt nekādu informāciju par šo somu vieglatlētu un iemeslus, kādēļ viņa gadījumā tika pieļauts izņēmums. Miko Stecs piedalījās trīs skriešanas disciplīnās, izcīnot trīs uzvaras. Raksta autora personīgais viedoklis par somu sportistu nepiedalīšanos ir tāds, ka 1) visdrīzāk šādu Krievijas Olimpiskās komitejas lēmumu noteica sarežģītās un nebūt ne draudzīgās attiecības ar Somijas Olimpisko komiteju; 2) Sports Somijā, kaut vai uz olimpisko spēļu sasnieguma fona (1908. un 1912. gadā – kopā 31 medaļa iepreti Krievijas delegācijas 8 medaļām), bija krietni vien augstākā līmenī. Diez vai Rīgā somu sportistiem rastos nopietna konkurence, kas, savukārt, nostādītu Krievijas Olimpisko komiteju neērtā situācijā; 3) Diez vai Somijas Olimpiskā komiteja lemtu par savu sportistu nosūtīšanu uz Rīgu, tādējādi simboliski atzīstot savu pakļautību Krievijas Olimpiskajai komitejai. Tādēļ Miko Steca starts ir iespējams kā kompromiss tam, lai Rīgā tomēr būtu pārstāvēti visi galvenie Krievijas Impērijā ietilpstošie sporta centri, tostarp arī Helsinki. Cita iespēja ir tāda, ka Miko Stecs pārstāvēja kādu no Krievijas pilsētu sporta biedrībām (tādā gadījumā visdrīzāk no Sanktpēterburgas), bet sacensību pieteikumā norādīta viņa dzimtā pilsēta.
- ⁶⁰ SERGEI BUBKA, MARIA BULATOVA. Vtoraya Rossiyskaya Olimpiada – Riga, 1914. In: Nauka v Olimpiskom Sportye 2015, No. 1, s. 10.
- ⁶¹ APINE, Rīga dimd, Rīga sporto, 55. lpp.
- ⁶² Vtoraija Rossiiskaia Olimpiada v" gor, s. 311.
- ⁶³ Ibidem.
- ⁶⁴ Rīgas Avīze, 16.07.1914., 3. lpp.
- ⁶⁵ P. Sports. In: Dzimtenes Vēstnesis, 23.01.1914., 5. lpp.
- ⁶⁶ P. Otrā Viskrievijas olimpiādes programma. In: Dzimtenes Vēstnesis, 27.01.1914., 5. lpp.
- ⁶⁷ Vidzemes guberņas kancelejas ziņojums par atļaujām aprīņķu priekšniekiem noturēt pasākumus jūlijā un augustā. LNA LVVA, 3-1-368, 1. lp.
- ⁶⁸ RRM gada darbības pārskats par 1914. gadu [latv. val.], 1915. LNA LVVA, 1799-2-367, 136. lp.
- ⁶⁹ MELNIKOV, Vtoraija Vserossiiskaia olimpiada.
- ⁷⁰ Vtoraija Rossiiskaia Olimpiada v" gor, s. 313.
- ⁷¹ P. Otrā Viskrievijas olimpiāde Rīgā. In: Dzimtenes Vēstnesis, 01.07.1914., 5. lpp.
- ⁷² Rīgas Avīze, 02.07.1914., 3. lpp.
- ⁷³ APINE, Rīga dimd, Rīga sporto, 55. lpp.
- ⁷⁴ Ibidem, 59. lpp.
- ⁷⁵ DIVINSKAIA, Fizicheskaia kultura i sport Rossii, s. 157.
- ⁷⁶ WLADIS BRAUNS. Sports. In: Dzimtenes Vēstnesis, 24.07.1914., 3. lpp.
- ⁷⁷ BUBKA, BULATOVA, Vtoraya Rossiyskaya Olimpiada, s. 10.
- ⁷⁸ Baltijas Olimpiskās komitejas cirkulārs 1914. gada 11. decembrī sporta biedrībām. LNA LVVA, 1799-2-367, 101. lp.
- ⁷⁹ The Middlesex Regiment. Battalions of Regular Army. Pieejams: <http://www.1914-1918.net/msex.htm>
- ⁸⁰ BOK nosūtīts lūgums RRM piedalīties sporta sacensībās 31. maijā [kr. val.], 21.05.1915. LNA LVVA, 1799-2-367, 97. lp.
- ⁸¹ BOK paziņojums sporta organizācijām par sporta sacensību rīkošanu 1915. gada 31. maijā [kr. val.], 17.05.1915. LNA LVVA, 1799-2-367, 89. lp.
- ⁸² J. BRAUN. Sports. In: Dzimtenes Vēstnesis, 02.07.1915., 3. lpp.

SUMMARY

The article provides an insight into the lesser known aspects of Latvian sports history – the foundation and activities of Baltic Olympic Committee and Second All-Russia Olympics, held in Riga in July 1914. In the early 20th century Riga had become a modern city in sports development – a growing number of sports societies, an increase of participants in those societies, new sports venues in different parts of the city and its surroundings. In the context of sport as a modern age phenomenon and a feature of modern city, Riga in the early 20th century along with Moscow, St.Petersburg, Helsinki, Kiev, Warsaw, etc. had become an important sports culture center in Russian Empire.

Various sports organisations in Riga not only participated in sporting events competing with each other, but also provided new opportunities to form new identities – becoming a member of a sporting group with different social background. Sport opened up new perspectives for class and status in diverse society of Riga. For example, lifter Jānis Krauze (1893–1919) from a simple brewery accountant became one of the most famous sportsmen beyond Riga, being recognised all over Russia, becoming a world record holder in 1913.

From the end of the 19th century rapid development in the field of sports took place in the Baltic provinces (Livland, Courland and Estland). The Baltic Olympic Committee was established in December 18, 1911, by the honourable members representing 13 biggest Baltic province sports societies. The aim of the Committee was to unite sports societies in Baltic provinces, to promote development of sport and ideals of amateurism, to represent and protect Baltic interests within the Russian Empire Olympic movement.

Baltic representatives of sporting life realized that sport in Baltics achieved a certain level of development and for the future growth it was necessary to establish such an organization. Baltic Olympic Committee was the result of different events and influenced by the historical era: 1) Olympic Games in Stockholm (1912) were approaching; 2) There were some parts in Russian, British and Austro-Hungarian Empires, which established their own Olympic committees (the Grand Duchy of Finland, Bohemia, Australia, South Africa) and participated with separate teams in the previous Olympic Games.

The Committee became headquarters of local sporting life. One of the main purposes besides organising the local sports life was to follow the steps of the Grand Duchy of Finland Olympic Committee and participate with a separate delegation in Stockholm games. Russian Empire's Olympic team's results in Stockholm were extremely weak – only 5 medals. To prepare for a more successful start in the next Olympic Games in Berlin (1916), the government decided to hold an annual All-Russia Olympiad every year. Riga, due to the initiative of Baltic sports representatives in the Russian Olympic Committee, was chosen to organise the Second All-Russia Olympics (the first Olympics were held in Kiev, 1913).

Successful organisation of the Second All-Russia Olympics was of the paramount importance to the Baltic Olympic Committee. It would serve as an important impetus for a further development of sport in Riga and in all Baltics as well as provide a more stable political and social background in the debates for participation of a separate Baltic delegation in the Olympic Games in Berlin (1916). Unfortunately, the outbreak of World War I disrupted further development of sport in Riga. It resumed only in the inter-war period.